

Skatten i byakistan

Hur självklart är det att bevara vår historia till eftervärlden? Och hur är det med det som våra förfäder lämnat över till oss? Ansvaret vilar på allas våra axlar. Viljan att göra något finns där, men kunskapen och tiden är inte alltid riktigt i fas med verkligheten.

Hemvändardag i Västerum

Skatten

TEXT: EWA KLINGBERG BILD: DAVID FOGELBERG

I detta nu skapar vi vår historia. Det är nu bygdeberättelserna, som framtiden kommer att få sig till livs, blir till. Det är vår vardag som blir den historia som efterkommande släktled förhoppningsvis åtrår och vill ta del av. Men vad är det då som vi ska dela med oss av? Vad är det som kommer att ha ett värde för eftervärlden? Kan vi få svar på dessa frågor genom att titta på vad som finns kvar efter våra förfäder. Det som finns från gångna tider är nog inte ett resultat av vad människorna då trodde att framtiden ville veta. Snarare är det nog så att man var mån om att spara det som då ansågs viktigt, ofta handlingar av alla de slag, både offentliga och privata. Kyrkan var en institution som krävde att mycket sattes på pränt, liksom vår statsmakt som på ett tidigt stadium började skattebelägga sina undersåtar.

En stor del av vår vardagshistoria

finns omhändertagen och bevarad hos hembygdsföreningarna. Hembygdsrörelsen har sina rötter i slutet av 1800-talet, då uttrycket hembygd började användas i litteraturen. Betydelsen av ordet hembygd är ganska vid. Vanligtvis syftar vi på den bygd där vi är födda, men också på trakten där vi lever och verkar. Några avser sina föräldrars hembygd. På så sätt kan vi känna samhörighet med flera bygder. I skolan blev hembygds-kunskap obligatoriskt på schemat från och med år 1919. Några år tidigare hade "Samfundet för Hembygdsvård" sett dagens ljus. Då som nu innefattade detta både natur- och kulturvård. Redan på detta tidiga stadium var bevarandet viktigt. Idag är Sveriges Hembygdsförbund en riksorganisation som samlar de 26 regionala förbunden samt omkring 1900 hembygdsföreningar under sitt paraply.

Insatser har gjorts och görs fort-

farande för att visa våra liv för de okända själar som kommer att leva i det vi kallar för framtid. En länk i det här sammanhanget är Samdok, en sammanslutning av svenska kulturhistoriska museer som ägnar sig åt samtidsinriktad insamling, dokumentation och forskning. Deras arbete syftar till att både nu och i framtiden kunna förmedla fördjupad kunskap om vårt samhälle och de människor som lever här. Metoderna som de använder omfattar fältarbete, föremålsinsamling, fotografering, intervjuer och minnesinsamlingar. Samdok bildades 1977 och står för samordning, samtid och samarbete.

Men vi kan inte lämpa över hela ansvaret för kunskapen om vår tid på andra. Vi måste var och en försöka fundera ut vad vi kan bidra med. Det finns en stor risk att mycket av vår vardagshistoria försvinner ut i tomma intet. Vi skriver inga brev,

vi skickar mycket få vykort och bilderna vi tar är digitala. Efterkommande generationer kommer inte få möjligheten att gå på skattjakt över dammiga vindsgolv och finna spännande lådor till bredden fyllda av gulnande brev och foton. Och någon enstaka dator som blivit bortglömd i en skrubb kommer inte gå att starta. Vi får förmoda att våra efterkommande blir lika intresserade som vi är nu av sina förfäders historia både på det globala planet och det personliga. Det är här alla vi nu levande människor har en uppgift att fylla. Det är vår uppgift att först samla och bevara det som finns kvar från våra förfäder och sedan ta itu med arkiverandet av våra egna liv.

Lådan på vinden

I de södra delarna av Valdemarsviks kommun ligger den lilla byn Västerum. Hit flyttade 1978 David Fogelberg.

- På den tiden kände jag mig rotlös. Mina föräldrar var frälsningssoldater och för mig fanns inget självklart hemma, säger David.

Men långt inne i hans själ grodde ett intresse för bygdeforskning. Och kanske var det detta intresse som gav sig till känna när David tackade ja till att vara sekreterare i byns vägsamfällighetsförening. Det ena gav det andra och en dag var det en äldre man som ville visa David något.

- Ja, den här mannen hade en låda på vinden, som han trodde skulle fångla mig.

David myser när han avslöjar

hemligheten.

- Lådan var en avlång träkista, en och tjugolång, bredd och höjd en så där trettio gånger fyrtio centimeter.

De bar ner lådan från vinden och placerade den på ett bord. David gläntade på locket och kistan visade sig vara till bredden fylld med gamla dokument. Det tog en stund innan han förstod vilken skatt som hade uppenbarats sig för honom. Detta var Västerums byakista med all dess historia. Här fanns handlingar som härstammade från 1582 fram till 1905. Sammanlagt visade det sig vara mer än 1 500 dokument och kartor som fanns sparade i denna kista.

- Vilken känsla det var att hålla i ett kungabrev från Johan III, säger David med lysande ögon.

På något sätt ville han finna en väg för att göra allt detta synligt och tillgängligt för alla och envar. Tidsmässigt när detta händer befinner vi oss i mitten av 1980-talet. David arbetade som lärare på ett naturbruksgymnasium och använde i sitt arbete då och då en dator. Han förstod att det var med den moderna teknikens hjälp som han på något sätt skulle kunna hitta en form för hur allt detta material skulle kunna bevaras på ett säkert sätt samtidigt som det skulle vara lättillgängligt.

- Jag tittade på olika databaslösningar, men allt var så trögt och hängde hela tiden upp sig, minns David.

Till sist lades projektet på is och åren rullade på. Fram emot slutet av 1990-talet var David egen företagare

re i data- och utbildningsbranschen. Nu hade han större resurser och en ansökan om EU-pengar inom projekt Kustlandet gav positivt resultat. Kustlandet är en ideell förening som omfattar sex kommuner utmed Östersjökusten i Kalmar och Östergötlands län. Denna förening arbetar för landsbygdens utveckling vad det gäller långsiktiga och lokalt förankrade projekt av olika slag. Till att börja med skapade David en databas som var avsedd för endast en hembygdsförening. I denna bas matades allt material från byakistan in. Originalhandlingarna kunde nu undgå slitage och förvaras på ett tryggsamt sätt. Samtidigt var alltsammans tillgängligt för dem som ville studera materialet både på dataskärmen och som utskrift. Nu hade David Fogelberg och hans medhjälpare i hembygdsföreningen satt Östra Eds socken på kartan.

Något stort

David fortsatte att gnugga geniknölarna och så småningom hade han skapat en databas som i princip kunde hantera ett obegränsat antal hembygdsföreningar och lagra oändliga mängder information samt bilder. Att det fanns ett behov hos hembygdsföreningarna av att kunna strukturera och bevara sina skatter samtidigt som allmänheten skulle få kunna ta del av dem visste David. Däremot visste han inte riktigt hur han skulle gå vidare med spridning och information om databasens möjligheter. Dessutom behövde

medlemmarna i hembygdsföreningarna utbildas för att kunna utnyttja basens alla fördelar.

- Så korsades då min väg av Genline, berättar David.

Företaget Genline hade vid den här tidpunkten varit i gång med att digitalisera de svenska kyrkböckerna på nätet i nästan tio års tid och var öppna för nya satsningar inom ramen för den befintliga verksamheten.

- Efter diverse turer köpte Genline mitt koncept och tog även över en av mina datatekniker, fortsätter David.

Turerna gick vidare och ungefär ett år senare är också David anställd hos Genline. Tänk vad en dammig byakista på en vind kan ställa till med. ■

Foto: Ove Klingberg

